

Odpowiedzialność zawodowa lekarzy weterynarii. Część II. Zasady postępowania oraz postępowanie wyjaśniające w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii

Teresa Malinowska

z Katedry Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Publicznego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej w Warszawie

Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej jest sformalizowanym sposobem ustalania stanu faktycznego, w którym zachowanie lekarza weterynarii mogło być sprzeczne z zawodową normą etyczną, i orzekania o odpowiedzialności z tego tytułu. W całości takiego postępowania, podobnie jak w postępowaniu karnym, obowiązują zasady ogólnie określające cechy postępowania oraz wskazujące, co w całokształcie szczególnych przepisów powinno być uwzględniane jako ważniejsze.

Zasady postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej

Z treści przepisów regulujących odpowiedzialność zawodową lekarzy weterynarii, wspomaganymi przepisami Kodeksu postępowania karnego, można wyprowadzić kilkanaście zasad, które charakteryzują całość procesu postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej, od jego rozpoczęcia aż do zakończenia (1, 2, 3). Godnymi uwagi w szczególności są:

- 1) zasada prawdy materialnej, zgodnie z którą rozstrzygnięcia rzecznika odpowiedzialności zawodowej oraz sądu lekarsko-weterynaryjnego powinny być oparte na ustaleniach faktycznych ujawniających stan rzeczywisty na podstawie prawdziwych dowodów;
- 2) zasada swobodnej oceny dowodów, zgodnie z którą organy procesowe oceniają dowody i wyciągają z nich wnioski według własnego przekonania ukształtowanego wskazaniami wiedzy i doświadczenia zawodowego, ale także z zachowaniem zasad logicznego i prawidłowego rozumowania oraz z uwzględnieniem wszystkich przeprowadzonych dowodów;
- 3) zasada bezpośredniości, według której organy prowadzące postępowanie powinny zetknąć się bezpośrednio ze źródłami i środkami dowodowymi, a sąd lekarsko-weterynaryjny powinien oprzeć

swoje rozstrzygnięcie na dowodach przeprowadzonych na rozprawie, wykorzystując przede wszystkim pierwotne środki dowodowe;

- 4) zasada obiektywizmu, zobowiązująca organy procesowe do obiektywnego stosunku do sprawy i jej uczestników. Stosunku pozbawionego stronniczości, w tym wynikającej z osobistych uprzedzeń lub sympatii. Zgodnie z tą zasadą organy prowadzące postępowanie są obowiązane badać oraz uwzględniać wszystkie okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść lekarza weterynarii, w którego sprawie jest prowadzone postępowanie;
- 5) zasada *in dubio pro reo*, nakazująca wszystkie wątpliwości, których nie można usunąć w postępowaniu dowodowym, tłumaczyć i rozstrzygać na korzyść obwinionego lekarza weterynarii lub którego dotyczy postępowanie;
- 6) zasada domniemania niewinności oznaczająca, że lekarza weterynarii uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy i stwierdzenia jej prawomocnym orzeczeniem sądu lekarsko-weterynaryjnego;
- 7) zasada ciężaru dowodu, zgodnie z którą na rzeczniku odpowiedzialności zawodowej spoczywa ciężar udowodnienia, w tym w procesie sądowym, zarzuconego lekarzowi weterynarii przewinienia zawodowego. Zasada ta nie obarcza obwinionego lekarza weterynarii. Nie ma on obowiązku dowodzenia braku swojej winy, mimo że tak twierdzi, ani dostarczania dowodów na swoją niekorzyść;
- 8) zasada prawa do obrony, uprawniająca obwinionego lekarza weterynarii lub którego dotyczy postępowanie do obrony jego interesów w każdy dostępny, ale zgodny z prawem sposób, w tym do składania wniosków dowodowych, których celem jest m.in. przeprowadzenie przeciwdowodu lub ocena dowodu ujawnionego. Może to czynić osobiście lub przy pomocy maksymalnie

dwóch obrońców, których może ustanowić na każdym etapie postępowania, a w uzasadnionych przypadkach wnioskować do sądu lekarsko-weterynaryjnego o wyznaczenie obrońcy spośród lekarzy weterynarii. Zdarza się, niestety, że to obwiniony lekarz weterynarii, korzystając z prawa do obrony, na rozprawie udowadnia brak swojej winy lub brak czynu o znamionach przewinienia zawodowego, a nie rzecznik udowadnia, że lekarz weterynarii popełnił zarzucane mu przewinienie zawodowe;

- 9) zasada kontrydiktoryjności, zgodnie z którą proces jest prowadzony w formie sporu równoprawnych stron, przed bezstronnym sądem lekarsko-weterynaryjnym. Równoprawnymi stronami przed sądem lekarsko-weterynaryjnym jest rzecznik odpowiedzialności zawodowej oraz obwiniony lekarz weterynarii;
- 10) zasada równouprawnienia stron, oznaczająca, że przeciwstawne strony postępowania, czyli oskarżający przed sądem lekarsko-weterynaryjnym rzecznik odpowiedzialności zawodowej oraz obwiniony lekarz weterynarii, mają równe uprawnienia procesowe;
- 11) zasada ograniczonej jawności rozprawy przed sądem lekarsko-weterynaryjnym. Rozprawa przed sądem lekarsko-weterynaryjnym jest jawna tylko dla członków samorządu lekarsko-weterynaryjnego. W przypadku wyłączenia jawności rozprawy, mogą w niej uczestniczyć w charakterze publiczności po dwie osoby wskazane przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej i obwinionego lekarza weterynarii. Jeśli w tej samej sprawie występuje kilku obwinionych lekarzy weterynarii, każdy z nich może żądać pozostawienia na sali rozpraw po jednej osobie.

W postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej występują dwa charakterystyczne etapy. Pierwszym etapem jest postępowanie wyjaśniające, drugim postępowanie sądowe. Nie wszystkie etapy występują w każdej sprawie. Niektóre sprawy mogą zakończyć się umorzeniem sprawy na etapie postępowania wyjaśniającego, inne uniewinnieniem lub ukaraniem lekarza weterynarii w wyniku postępowania sądowego. W określonych okolicznościach, nie jest wykluczone zakończenie sprawy umorzeniem także w postępowaniu sądowym.

Regulujące odpowiedzialność zawodową przepisy rozdziału 6 ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izb lekarsko-weterynaryjnych, w kwestiach proceduralnych skupiają się na postępowaniu sądowym i praktycznie prawie nie regulują postępowania wyjaśniającego. Regulacje prawne odnoszące się do postępowania wyjaśniającego zamieszczone zostały

w rozporządzeniu wykonawczym ministra rolnictwa i gospodarki żywnościowej (2). Zgodnie z tymi przepisami organem, który w pierwszej kolejności podejmuje czynności związane z odpowiedzialnością zawodową lekarzy weterynarii, jest rzecznik odpowiedzialności zawodowej. Przed wszczęciem postępowania wyjaśniającego rzecznik odpowiedzialności zawodowej jest obowiązany ustalić, czy nie występują okoliczności wyłączające wszczęcie postępowania (art. 53 ustawy¹ i § 17 ust. 1 rozp.²).

Badanie okoliczności wyłączających postępowanie

Okoliczności wyłączające postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii mogą być dwójakiego rodzaju. Po pierwsze mogą to być okoliczności wyłączające postępowanie w ogóle. Ustawa o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych z tego rodzaju negatywnych przesłanek wszczęcia postępowania bezpośrednio wskazuje upływ trzech lat od chwili popełnienia czynu o cechach przewinienia zawodowego, z zastrzeżeniem, że jeżeli czyn zawiera równocześnie znamiona przestępstwa, to termin ten upływa nie wcześniej niż dochodzenie odpowiedzialności karnej (art. 56 ust. 1 i 2 ustawy). Pozostałe tego rodzaju negatywne przesłanki wszczęcia postępowania wynikają z zakresu podmiotowego i przedmiotowego odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii oraz Kodeksu postępowania karnego (art. 17 § 1 pkt w zw. z art. 53 ust. 1 ustawy). Występują one, gdy z informacji dostarczonej do rzecznika wynika, że czynu w ogóle nie popełniono albo brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia, popełniony czyn nie zawiera cech czynu sprzecznego z zasadami etyki lub deontologii weterynaryjnej, informacja ani czyn nie odnosi się do lekarza weterynarii bądź odnosi się do lekarza weterynarii, który nie jest członkiem żadnej okręgowej izby lekarsko-weterynaryjnej albo do lekarza weterynarii niezwiązanego oraz że postępowanie co do tego samego czynu tego samego lekarza weterynarii zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte się toczy.

Wymienione okoliczności najczęściej wyłączają wszczęcie postępowania ze skargi osób korzystających z usług weterynaryjnych, które czasem utożsamiają roszczenia cywilne, a nawet czyny o znamionach wykroczenia lub przestępstwa czy deliktu administracyjnego z czynem o cechach przewinienia zawodowego. Niestety, nie są wolne od wymienionych wad,

także informacje kierowane do rzecznika odpowiedzialności zawodowej przez lekarzy weterynarii, w tym pełniących funkcje organów Inspekcji Weterynaryjnej. O ile mogą być zrozumiałe wszelkiego rodzaju subiektywne, o emocjonalnym podłożu, pretensje w żaden sposób niekorrespondujące z przewinieniem zawodowym, kierowane do rzecznika przez osoby niezadowolone z usług lekarza weterynarii, o tyle od lekarzy weterynarii, szczególnie pełniących funkcje organów w administracji weterynaryjnej, można i należy wymagać wiedzy o tym, co jest, a co nie jest zachowaniem sprzecznym z zawodową normą etyczną i umiejętności różnicowania ich z innymi czynami.

Negatywną przesłanką wszczęcia postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej może być także znikoma społeczna szkodliwość czynu (art. 17 § 1 pkt 3 kpk, w zw. z art. 53 ust. 1 ustawy). Nie można wykluczyć takiej możliwości, gdy czyn zawierający cechy przewinienia zawodowego jest na tyle nieistotny lub błahy, że nie jest celowe prowadzenie postępowania i wymierzanie kary. Jest to jednak okoliczność, którą można zastosować z wyjątkową ostrożnością i tylko w sytuacji niebudzącej najmniejszych wątpliwości.

Po stwierdzeniu jednej z okoliczności wyłączających w ogóle postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej, rzecznik odpowiedzialności zawodowej wydaje postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego (§ 17 ust. 3 rozp.). Postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez zastępcę okręgowego lub krajowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej wymaga zatwierdzenia odpowiednio przez okręgowego lub krajowego rzecznika (§ 18 rozp.).

Drugi rodzaj okoliczności wyłączających wszczęcie postępowania jest związany z właściwością rzecznika odpowiedzialności zawodowej. Okręgowy rzecznik, do którego została wniesiona skarga lub innego rodzaju informacja o zachowaniu sprzecznym z zawodową normą etyczną lekarza weterynarii, jest obowiązany ustalić, czy lekarz weterynarii, którego dotyczy informacja, jest członkiem tej samej okręgowej izby lekarsko-weterynaryjnej, której on sam jest organem (§ 11 ust. 1 rozp.). Jeżeli lekarz weterynarii jest członkiem okręgowej izby lekarsko-weterynaryjnej, której rzecznik odpowiedzialności zawodowej jest organem, rzecznik powinien ustalić, czy ten lekarz weterynarii nie pełni funkcji członka sądu lekarsko-weterynaryjnego albo zastępcy rzecznika odpowiedzialności zawodowej danej izby lub

organu krajowej izby lekarsko-weterynaryjnej bądź czy sprawa nie dotyczy jego samego. Stwierdzając brak właściwości z powodu powyższych okoliczności, okręgowy rzecznik odpowiedzialności zawodowej odmawia wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Przy tym, gdy powodem odmowy wszczęcia postępowania wyjaśniającego jest członkostwo lekarza weterynarii w okręgowej izbie lekarsko-weterynaryjnej innej, niż ta której rzecznik odpowiedzialności zawodowej jest organem, przekazuje sprawę do właściwego okręgowego rzecznika. W przypadkach, gdy powodem odmowy wszczęcia postępowania jest pełnienie przez lekarza weterynarii funkcji wskazanych organów okręgowej lub krajowej izby lekarsko-weterynaryjnej, okręgowy rzecznik przekazuje sprawę do krajowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej, który jest organem właściwym do wszczęcia i prowadzenia postępowania wyjaśniającego w sprawie odpowiedzialności zawodowej takich lekarzy weterynarii (§ 11 ust. 2 rozp.). Konsekwentnie, krajowy rzecznik odpowiedzialności zawodowej odmawia wszczęcia postępowania wyjaśniającego i przekazuje sprawę do właściwego okręgowego rzecznika po ustaleniu, że zgłoszona do niego informacja nie odnosi się do członka okręgowego sądu lekarsko-weterynaryjnego ani okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej lub jego zastępcy bądź organu krajowej izby lekarsko-weterynaryjnej. Także w takich przypadkach postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez zastępcę okręgowego albo krajowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej wymaga zatwierdzenia odpowiednio przez okręgowego lub krajowego rzecznika (§ 18 rozp.). Postanowienie bez zatwierdzenia jest obarczone wadą formalną uzasadniającą jego uchylenie w wyniku wniesionego zażalenia.

Zgodnie z przepisem § 17 ust. 2 rozporządzenia w sprawie postępowania dotyczącego odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii, postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania rzecznik odpowiedzialności zawodowej doręcza lekarzowi weterynarii, na którego została złożona skarga, oraz pokrzywdzonemu (2). Przepis § 15 pkt 2 oraz § 17 ust. 4 tego rozporządzenia stanowi, że na takie postanowienie wydane przez okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej, pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie do krajowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej, a na postanowienie wydane przez krajowego rzecznika, do krajowego sądu lekarsko-weterynaryjnego. Regulacja taka sugeruje automatyczne przyznawanie

¹ Ilekroć w tekście występuje wyrażenie „ustawa” bez bliższego oznaczenia, należy przez to rozumieć ustawę wskazaną w poz. 1 piśmiennictwa.

² Ilekroć w tekście występuje wyrażenie „rozporządzenie” bez bliższego oznaczenia lub skrót „rozp.”, należy przez to rozumieć rozporządzenie wskazane w poz. 2 piśmiennictwa.

statusu pokrzywdzonego osobie, która złożyła skargę na lekarza weterynarii, co jest nieuzasadnione i niewłaściwe, w szczególności z uwagi na prawną definicję pokrzywdzonego. Zgodnie z tą definicją wniesienie do rzecznika odpowiedzialności zawodowej skargi na lekarza weterynarii jest zaledwie jednym z warunków przyznania statusu pokrzywdzonego. Drugim bezwzględnie istotnym warunkiem przyznania takiego statusu osobie wnoszącej skargę jest bezpośrednie naruszenie jej dobra działaniem lub zaniechaniem lekarza weterynarii (§ 1 pkt 8 rozp.). Działaniem lub zaniechaniem nie jakimkolwiek, a wyłącznie takim, któremu można zarzucić niezgodność z zawodową normą etyczną, w tym z aktualną wiedzą weterynaryjną, lub naruszającym uchwałę organów izb lekarsko-weterynaryjnych regulującą zawodowe zachowania lekarzy weterynarii. Zarzut taki najczęściej może zostać ustalony dopiero po wszczęciu postępowania wyjaśniającego, w szczególności po zapoznaniu się z dowodami dostarczonymi przez wnioskodawcę lub zgromadzonymi w pierwszym jego etapie. Nie ma zatem żadnego uzasadnienia, w szczególności przed wszczęciem postępowania wyjaśniającego, do uznania za pokrzywdzoną każdej osoby, która wniosła na lekarza weterynarii skargę do rzecznika odpowiedzialności zawodowej. Osobie bez statusu pokrzywdzonego, czyli takiej, która tylko wniosła skargę na lekarza weterynarii, zgodnie z regulacjami prawnymi postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii, rzecznik odpowiedzialności zawodowej nie jest obowiązany doręczać postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego i nie przysługuje jej zażalenie na to postanowienie (§ 17 rozp.). Powinien jednak poinformować wnioskodawcę o sposobie załatwienia sprawy.

Po ustaleniu, że nie zachodzą okoliczności wyłączające postępowanie, a „informacja o przewinieniu z zakresu lekarsko-weterynaryjnej odpowiedzialności zawodowej” jest wiarygodna, rzecznik odpowiedzialności zawodowej wszczyna i prowadzi postępowanie wyjaśniające (§ 17 ust. 1 rozp.).

Postępowania wyjaśniające w sprawach odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii

Celem postępowania wyjaśniającego jest ustalenie, czy zachowanie lekarza weterynarii będącego członkiem izby lekarsko-weterynaryjnej, w konkretnych okolicznościach wypełnia znamiona przewinienia zawodowego oraz zebranie dowodów potwierdzających lub wykluczających powyższe. W postępowaniu wyjaśniającym rzecznik odpowiedzialności zawodowej i jego

zastępcy reprezentują interes zawodowy w zakresie należytego i etycznego wykonywania zawodu. W żadnym przypadku nie reprezentują interesu wnioskodawcy, pokrzywdzonego ani lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, nawet gdy czasem interesy takich osób mogą być pozornie zbieżne z interesem samorządu lekarsko-weterynaryjnego. Zgodnie z obowiązującą w postępowaniu zasadą obiektywizmu, działania rzecznika nie mogą mieć znamion stronniczości. Wykorzystując dostępne dowody i zachowując szczególną staranność w prowadzeniu postępowania wyjaśniającego oraz uwzględniając zasadę prawdy materialnej i domniemania niewinności, rzecznik odpowiedzialności zawodowej powinien dążyć do szczegółowego wyjaśnienia sprawy (§ 20 rozp. art. 11 ust. 3 kelw; 2, 4).

Wszczęte postępowanie wyjaśniające może zostać zawieszono z powodu dowolnego rodzaju okoliczności. Po pierwsze, na czas trwania przeszkody, jaką jest dłuższa nieobecność w kraju lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, jego psychicznej lub innej ciężkiej choroby uniemożliwiającej prowadzenie postępowania. Po drugie, do czasu ukończenia toczącego się postępowania karnego „o ten sam czyn, który stanowi przewinienie zawodowe” (art. 52 ustawy i § 7 rozp.).

Postępowanie wyjaśniające jest prowadzone w pierwszej kolejności w sprawie, a w drugiej przeciwko lekarzowi weterynarii, któremu został przedstawiony zarzut dopuszczenia się przewinienia zawodowego.

Etap postępowania wyjaśniającego w sprawie

Na etapie postępowania w sprawie, rzecznik odpowiedzialności zawodowej powinien ustalić stan faktyczny i zgromadzić dowody, w tym potwierdzające lub wykluczające popełnienie przez lekarza weterynarii czynu o znamionach przewinienia zawodowego. W tym celu rzecznik może wykorzystać dowody rzeczowe dołączone do skargi lub wniosku bądź dostarczone przez wnioskodawcę, przesłuchać świadków, przyjmując wyjaśnienia od lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, oraz przeprowadzić inne dowody zarówno z własnej inicjatywy, jak i na wniosek lekarza weterynarii, którego to postępowanie dotyczy lub pokrzywdzonego, jeśli na tym etapie taki status wnioskodawcy został już ujawniony. Celem wniosku dowodowego może być wykrycie lub ocena już ujawnionego dowodu. We wniosku dowodowym, niezależnie, czy jest on składany do rzecznika ustnie, czy na piśmie, wnioskodawca powinien podać, jaki dowód i na udowodnienie jakich okoliczności ma być

przeprowadzony oraz może określić sposób przeprowadzenia dowodu (art. 169 kpk w zw. z art. 62 ust. 1 pkt 1 ustawy). O przyjęciu lub oddaleniu wniosku dowodowego oraz o przeprowadzeniu wnioskowanego dowodu, w tym z opinii biegłego, decyduje rzecznik odpowiedzialności zawodowej. Oddala wniosek dowodowy, jeżeli zachodzą okoliczności określone w art. 170 § 1 kpk, w związku z art. 62 ust. 1 ustawy (1, 3). W szczególności, gdy okoliczność, która ma być udowodniona, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy albo już jest udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy, dowód jest nieprzydatny do stwierdzenia danej okoliczności bądź gdy wniosek w sposób oczywisty zmierza do przedłużenia postępowania. Oddala wniosek dowodowy postanowieniem, na które służy zażalenie. Nie może oddalić wniosku dowodowego tylko dlatego, że dowody będące już w posiadaniu rzecznika wskazują przeciwieństwo tego, co ma być udowodnione dowodem wnioskodawcy. W ocenie i interpretacji dowodów rzecznik powinien przede wszystkim wykorzystywać własną wiedzę i doświadczenie zawodowe. Wykorzystywanie w tym celu instytucji biegłego lekarza weterynarii, niezależnie, czy wnioskuje o to strona postępowania, czy powołuje go z urzędu rzecznik odpowiedzialności zawodowej, powinno dotyczyć tylko kwestii wyjątkowych, skomplikowanych lub z wąskiej specjalizacji, a nie takich których rozpoznawalność i ocena bądź źródło ich wyjaśnienia powinny być znane każdemu lekarzowi weterynarii. Większość znanych mi postanowień powołujących lekarza weterynarii na biegłego w sprawach odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii jest dalece nieuzasadniona i wskazuje albo na ułomności w zawodowej wiedzy lub zawodowym doświadczeniu rzecznika odpowiedzialności zawodowej, albo na niezrozumieniu roli biegłego i jego opinii. To samo odnosi się do lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, składającego wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, najczęściej bez oznaczenia dowodu, który opinią biegłego ma być wykryty lub oceniony. Wnioski takie często mają charakter odwołania do autorytetu biegłego, a nie służą wykryciu lub ocenie dowodu i zmierzają do uzyskania od biegłego opinii, czy dane zachowanie bądź czynność lekarsko-weterynaryjna ma znamiona lub nie ma przewinienia zawodowego, czyli zawnionego czynu sprzecznego z zasadami wykonywania zawodu. Ta ostatnia kwestia jest jednak domeną rzecznika odpowiedzialności zawodowej, a ostatecznie sądu lekarsko-weterynaryjnego.

Lekarz weterynarii, którego dotyczy postępowanie, ma prawo złożyć wszelkie wyjaśnienia, które uważa za istotne w sprawie,

a rzecznik jest obowiązany umożliwić ich złożenie (§ 13 rozp.). Nie jest obowiązany dostarczać rzecznikowi podczas składanych wyjaśnień takich dowodów, które mogą świadczyć przeciwko niemu samemu. Ma prawo, bez podania powodów, odmówić składania wyjaśnień oraz udzielenia odpowiedzi na pytania, o czym przed składaniem wyjaśnień powinien zostać pouczony przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej (§ 13 rozp.). Odmowa złożenia wyjaśnień przez lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, nie wstrzymuje postępowania wyjaśniającego. Lekarz weterynarii nie może jednak odmówić udostępnienia dokumentacji leczenia zwierząt, wyników badań lub innych dokumentów oraz dowodów rzeczowych pozostających w jego posiadaniu. Tym bardziej że prawidłowo prowadzona i gromadzona dokumentacja świadczonych usług weterynaryjnych, odzwierciedlająca szczegółowo stan faktyczny może być istotnym dowodem na korzyść lekarza weterynarii. Brak takiej dokumentacji lub jej nierzetelne prowadzenie może spowodować, że stan faktyczny zostanie ustalony na podstawie dokumentów dostarczonych przez wnioskodawcę lub pokrzywdzonego, bez możliwości ich podważenia dowodami rzeczowymi lekarza weterynarii. Dowody rzeczowe mają bowiem moc dowodową znacznie większą, niż zeznania świadków, przede wszystkim świadków, z których wniosku lub skargi zostało wszczęte postępowanie, często zainteresowanych konkretnym rozstrzygnięciem sprawy na ich korzyść. Wyłącznie na podstawie zeznań takich świadków lub pokrzywdzonych, nieopartych innymi dowodami, rzecznicy odpowiedzialności zawodowej nie powinni ustalać stanu faktycznego.

Na podstawie zebranego i ocenionego materiału dowodowego w sprawie, rzecznik odpowiedzialności zawodowej decyduje o dalszym toku postępowania. Jeżeli zgromadzone przez rzecznika dowody nie są wystarczające do odtworzenia pełnego stanu faktycznego w czasie zdarzenia, o którym była mowa w skardze lub innej informacji dostarczonej do rzecznika, a nie są dostępne lub są niemożliwe do przeprowadzenia inne dowody pozwalające na ustalenie tego stanu, rzecznik wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. W takiej samej formie umarza postępowanie wyjaśniające, gdy dopiero na etapie postępowania w sprawie ujawniły się okoliczności wyłączające wszczęcie postępowania albo wystąpiło przedawnienie karalności przewinienia, czyli upłynęło 5 lat od jego popełnienia (art. 56 ust. 4 ustawy). Przedawnienie karalności na etapie postępowania wyjaśniającego, z uwagi na obowiązującą w nim zasadę terminowości, tylko teoretycznie jest mało

prawdopodobne. W praktyce, niestety, może się zdarzyć, szczególnie gdy informacja o nieetycznym zachowaniu lekarza weterynarii zostanie dostarczona do rzecznika odpowiedzialności zawodowej w terminie odległym od zdarzenia, w którym to zachowaniu wystąpiło.

Jeżeli zgromadzone przez rzecznika dowody są wystarczające do odtworzenia pełnego stanu faktycznego, rzecznik odpowiedzialności zawodowej na podstawie całości zgromadzonego materiału dowodowego powinien ustalić i ocenić, czy zachowanie lekarza weterynarii w ujawnionym stanie faktycznym było zgodne z konkretną zawodową normą etyczną, w tym czy postępowanie oraz dokonane czynności zawodowe były zgodne z aktualną w czasie ich dokonywania wiedzą weterynaryjną lub ugruntowaną praktyką w zawodzie. W każdym przypadku pierwszeństwo w ocenie postępowania zawodowego lub czynności weterynaryjnej ma kryterium wiedzy weterynaryjnej obowiązującej w czasie ich przeprowadzania, a dopiero gdy brak takiej możliwości, możliwe jest odwołanie się do ugruntowanej praktyki zawodowej. Przy tym z dużą ostrożnością należy odwoływać się do ugruntowanej praktyki weterynaryjnej, szczególnie szeroko rozpowszechnionej, bo ta ostatnia może być oczywiście błędna. Dla oceny samego zachowania, w tym postępowania i czynności zawodowych nie ma znaczenia spowodowany nimi skutek, jeżeli nie ma on cech przewinienia zawodowego. Jest on jednak okolicznością istotnie wpływającą na wysokość wnioskowanej kary, dlatego także skutek powinien być potwierdzony dowodami z postępowania w sprawie. Ważne jest, aby przy ustalaniu i ocenie, szczególnie negatywnego, skutku postępowania zawodowego lekarza weterynarii, uwzględniać tylko te dane, którymi lekarz weterynarii dysponował lub mógł i powinien dysponować podczas postępowania bądź przeprowadzania czynności zawodowej. Ewentualnie dane uzyskane po zaistnieniu skutku negatywnego mogą co najwyżej stanowić dowód na istnienie lub wykluczenie związku pomiędzy skutkiem a przewinieniem zawodowym, w tym błędnym postępowaniem bądź czynnością lekarza weterynarii. Może bowiem być tak, że związek taki nie miał miejsca, a jedynie wystąpił „związek czasowy”.

Gdy zebrany materiał dowodowy jest wystarczający do ustalenia stanu faktycznego w danej sprawie, a jego ocena wskazuje, że lekarz weterynarii zachował się zgodnie z zawodową normą etyczną, w tym jego postępowanie i dokonane czynności zawodowe były zgodne z aktualną wiedzą albo ugruntowaną praktyką weterynaryjną, rzecznik odpowiedzialności zawodowej umarza postępowanie. W każdym

przypadku umorzenia postępowania wyjaśniającego w sprawie, odpis postanowienia o umorzeniu, wraz z uzasadnieniem doręcza się lekarzowi weterynarii, którego dotyczyło postępowanie, pokrzywdzonemu i krajowemu rzecznikowi odpowiedzialności zawodowej. Na takie postanowienie okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej, lekarz weterynarii, którego dotyczyło postępowanie, oraz pokrzywdzony mogą złożyć zażalenie do krajowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej. Na postanowienie o umorzeniu postępowania wydane przez krajowego rzecznika, zażalenie mogą wnieść do krajowego sądu lekarsko-weterynaryjnego.

Jeżeli w ocenie rzecznika odpowiedzialności zawodowej ujawnione w zebranych materiale dowodowym zachowanie lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, było sprzeczne z określoną zawodową normą etyczną, w tym jego postępowanie lub czynności zawodowe zostały przeprowadzone sprzecznie z aktualną w czasie ich wykonywania wiedzą albo ugruntowaną praktyką weterynaryjną, rzecznik sporządza postanowienie o przedstawieniu zarzutu bądź zarzutów lekarzowi weterynarii. Przepis § 19 ust. 2 rozporządzenia stanowi, że zarzucenie lekarzowi weterynarii przewinienie zawodowe powinno być dokładnie określone i uzasadnione. Oznacza to, że w postanowieniu o przedstawieniu zarzutu powinno zostać wskazane, na czym polega przewinienie zawodowe i jaka norma etyki zawodowej została naruszona, w czym postępowanie zawodowe lub czynność weterynaryjna odbiega i w jakim zakresie od zasad postępowania lub wzorca ustalonego w aktualnej wiedzy weterynaryjnej. Podobnie powinien zostać określony i uzasadniony zarzut niezachowania szczególnej staranności w postępowaniu zawodowym. W odniesieniu do takiego zarzutu w postanowieniu powinno być określone, na czym polegało niezachowanie ostrożności, w tym szczególnej staranności i w jakim udowodnionym zachowaniu lekarza weterynarii się uzewnętrżniło.

Etap postępowania wyjaśniającego przeciwko lekarzowi weterynarii

Postanowienie o przedstawieniu zarzutów rzecznik odpowiedzialności zawodowej niezwłocznie ogłasza lekarzowi weterynarii i przesłuchuje go na okoliczność przedstawionych zarzutów. Od tego momentu postępowanie toczy się przeciwko lekarzowi weterynarii, którego status, zgodnie z przepisem art. 45a ustawy, zmienia się z lekarza weterynarii, którego dotyczyło postępowanie, na obwinionego lekarza weterynarii (1). Jeśli do tego momentu lekarz weterynarii, którego dotyczyło postępowanie, nie korzystał z obrońcy, a nie

czuje się na siłach sam prowadzić własnej obrony, jest to najwyższy czas, aby ustanowić obrońcę lub maksymalnie dwóch obrońców (art. 58 ustawy). Może ich wybrać spośród adwokatów, radców prawnych lub lekarzy weterynarii. Na wniosek lekarza weterynarii, jego obrońca może być obecny już podczas ogłaszania zarzutu i przesłuchiwania na okoliczność zarzutu. Niezależnie, czy na tym etapie postępowanie będzie określany jako obwiniony lekarz weterynarii w rozumieniu ustawy, czy jako lekarz weterynarii, którego dotyczy postępowanie w rozumieniu przepisów wykonawczych do ustawy, nadal ma prawo odmowy złożenia wyjaśnień oraz odmowy udzielenia odpowiedzi na pytania (§ 13 rozp.).

Dalszy tok postępowania wyjaśniającego określony w przepisach wykonawczych do ustawy regulujących postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii jest niezwykle jasny co najmniej z dwóch powodów (2). Po pierwsze z powodu rozbieżności w prawnych definicjach obwinionego lekarza weterynarii, a po drugie z powodu możliwości realizacji uprawnień przyznanych lekarzowi weterynarii po zamknięciu przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej postępowania wyjaśniającego, a przed złożeniem do sądu lekarsko-weterynaryjnego wniosku o ukaranie.

Zgodnie z przepisem art. 45a ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izb lekarsko-weterynaryjnych za obwinionego lekarza weterynarii uważa się lekarza weterynarii, wobec którego w toku postępowania wyjaśniającego właściwy rzecznik odpowiedzialności zawodowej wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów lub przeciwko któremu skierował do sądu lekarsko-weterynaryjnego wniosek o ukaranie (1). Natomiast według przepisów § 1 pkt 7 i § 24 ust. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego do ustawy, lekarz weterynarii uzyskuje status obwinionego dopiero od momentu skierowania wniosku o ukaranie do sądu lekarsko-weterynaryjnego (2). Oznacza to, że według przepisów rozporządzenia, na całym etapie postępowania wyjaśniającego, w tym po przedstawieniu zarzutów, ma on status lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie (§ 1 pkt 6, § 21 ust 3 i § 23 rozp.). Lekarz weterynarii z takim statusem po przedstawieniu zarzutów, podczas przesłuchania na ich okoliczność, ale także w późniejszym czasie, zgodnie z § 21 ust. 1 i 2 rozporządzenia, poza złożeniem wyjaśnień, ma prawo zgłaszać wnioski dowodowe. Istotne jest przy tym, że do momentu przedstawienia zarzutów lekarz weterynarii nie ma jednoznacznej informacji o swojej sytuacji, poza tym że sprawa go dotyczy. Czasem może nawet nie wiedzieć,

że zostało wszczęte postępowanie w jego sprawie, ponieważ rzecznik odpowiedzialności zawodowej nie jest obowiązany informować takiego lekarza weterynarii o wszczęciu postępowania wyjaśniającego. W niektórych przypadkach, w szczególności gdy dane w chwili wszczęcia postępowania lub dowody zebrane w postępowaniu w sprawie są dostateczną podstawą do przedstawienia zarzutów, lekarz weterynarii nie musi być także wzywany do złożenia wyjaśnień przed przedstawieniem mu zarzutów. Praktycznie więc lekarz weterynarii czasem dopiero po przedstawieniu mu zarzutu popełnienia przewinienia zawodowego może i powinien w pełni wykorzystać przyznane mu prawa, w tym do złożenia wszelkich wyjaśnień, które uważa za istotne dla sprawy, oraz zgłoszenia wniosków dowodowych. Zgodnie z przepisem § 21 ust. 1 i 2 rozporządzenia, takie prawa w postępowaniu wyjaśniającym ma jednak jako lekarz weterynarii, którego dotyczy postępowanie, a nie jako obwiniony lekarz weterynarii. Ponadto jeżeli na tym etapie, w wyniku złożonych przez lekarza weterynarii wyjaśnień lub wniosków dowodowych rzecznik odpowiedzialności zawodowej uzyska nowe dowody, przedstawiony lekarzowi weterynarii zarzut może zostać zmieniony albo okazać się nieuzasadniony. W tym ostatnim przypadku rzecznik odpowiedzialności zawodowej, oddalając zarzut, powinien umorzyć postępowanie. Uprawnienie do złożenia zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania przepis § 23 ust. 3 rozporządzenia przyznaje lekarzowi weterynarii, którego dotyczy postępowanie, a nie obwinionemu lekarzowi weterynarii. Uwzględniając zatem ustawową definicję obwinionego lekarza weterynarii, wprowadzoną w 2013 r. do ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izb lekarsko-weterynaryjnych, w kontekście przepisów wykonawczych do tej ustawy, obwiniony lekarz weterynarii od momentu przedstawienia mu zarzutów przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej do momentu złożenia do sądu lekarsko-weterynaryjnego wniosku o jego ukaranie, został pozbawiony możliwości aktywnego uczestnictwa w postępowaniu wyjaśniającym prowadzonym przeciwko niemu, a tym samym pozbawiony na tym etapie prawa do obrony przed zarzucanym mu przewinieniem zawodowym (1, 2, 5). Praktycznie więc obwiniony lekarz weterynarii prawo do obrony może realizować dopiero przed sądem lekarsko-weterynaryjnym. Ocenę takiego rozwiązania pozostawiam przedstawicielom organów izb lekarsko-weterynaryjnych opiniującym zmiany wprowadzone w 2013 r. do ustawy o zawodzie lekarza weterynarii i izb lekarsko-weterynaryjnych (5).

Powyższe, być może, nie miałyby istotnego znaczenia, gdyby równocześnie z przedstawieniem zarzutów, rzecznik odpowiedzialności zawodowej zamykał postępowanie wyjaśniające i składał do sądu lekarsko-weterynaryjnego wniosek o ukaranie lekarza weterynarii. Jednakże, zgodnie z przepisem § 21 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego, rzecznik odpowiedzialności zawodowej wydaje postanowienie o zamknięciu postępowania wyjaśniającego, gdy nie zachodzi potrzeba jego uzupełnienia, a taka nie musi, ale może zaistnieć po przedstawieniu zarzutów lekarzowi weterynarii, a przed jego zamknięciem, w szczególności gdy lekarz weterynariiłoży należycie uzasadnione wnioski dowodowe. O wydaniu postanowienia zamykającego postępowanie wyjaśniające rzecznik odpowiedzialności zawodowej zawiadamia lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, a nie obwinionego jak stanowi przepis ustawowy, udostępnia mu zebrane dowody oraz umożliwia złożenie dodatkowych wyjaśnień i wniosków dowodowych, w terminie 14 dni od daty doręczenia postanowienia (2). Niezależnie jednak, czy zawiadomiony lekarz weterynarii będzie nadal posiadał status lekarza weterynarii, którego dotyczy postępowanie, jak to określa przepis § 1 pkt 6 rozporządzenia, czy obwinionego, jak stanowi art. 45a ustawy, to złożone przez niego w wyznaczonym terminie dodatkowe wyjaśnienia i uzasadnione wnioski dowodowe będą mogły być oddalone lub wnioskowane dowody przeprowadzone, po wznowieniu zamkniętego postępowania wyjaśniającego. Ważne jest przy tym, że lekarzowi weterynarii, któremu przedstawiono zarzut popełnienia przewinienia zawodowego, są udostępniane dowody zebrane w postępowaniu wyjaśniającym dopiero po jego zamknięciu. Ma to istotne znaczenie zarówno dla jego dodatkowych wyjaśnień, jak też uzasadnień dla ewentualnie składanych wniosków dowodowych. Dodatkowe wyjaśnienia i dowody przyjęte w wyniku wniosków dowodowych złożonych po zamknięciu postępowania wyjaśniającego wprawdzie nie muszą, ale mogą wpływać na zmianę kwalifikacji przewinienia zawodowego, a nawet uzasadniać oddalenie zarzutu. Nieuwzględnienie lub pozostawienie ich bez rozpatrzenia przez rzecznika odpowiedzialności zawodowej może skutkować postanowieniem sądu lekarsko-weterynaryjnego o przekazaniu sprawy rzecznikowi odpowiedzialności zawodowej w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego. Reasumując, niektóre przepisy, w tym wskazane wyżej, regulujące postępowanie wyjaśniające w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy weterynarii różnią się nieco z zasadą racjonalnego stanowienia prawa. Nie ułatwiają

także realizacji zasady terminowości w postępowaniu wyjaśniającym, zgodnie z którą postępowanie wyjaśniające powinno być zakończone w ciągu trzech miesięcy od daty uzyskania informacji o popełnieniu czynu o znamionach przewinienia zawodowego, a w szczególności uzasadnionych przypadkach, po przedłużeniu tego terminu przez krajowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej, nie później niż w 6 miesięcy (§ 25 rozp.).

Jeżeli wynik postępowania wyjaśniającego potwierdza zasadność zarzutów stawianych lekarzowi weterynarii, rzecznik odpowiedzialności zawodowej sporządza i przekazuje właściwemu sądowi lekarsko-weterynaryjnemu wniosek o ukaranie, wraz z uporządkowanymi stosownie aktami postępowania wyjaśniającego. Zawartość treści wniosku o ukaranie została określona w § 24 ust. 2 rozporządzenia (2). W treści wniosku zamieszcza się poza imieniem i nazwiskiem, nazwisko panięńskie, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, adres zamieszkania, miejsce pracy i zajmowane stanowisko obwinionego lekarza weterynarii. Zamieszcza się także imiona i nazwiska oraz adresy świadków, którzy mają być wezwani na rozprawę. O ile we wniosku o ukaranie, z oczywistych względów powinno być zamieszczone imię i nazwisko obwinionego lekarza weterynarii, o tyle pozostałe dane osobowe absolutnie nie powinny być w nim ujawniane. Po pierwsze są to chronione wrażliwe dane osobowe, po drugie nie mają one znaczenia dla identyfikacji obwinionego lekarza

weterynarii, który jest członkiem izby lekarsko-weterynaryjnej, wpisanym do rejestru członków izby pod indywidualnym numerem prawa wykonywania zawodu dostatecznie go identyfikującym, włącznie z jego miejscem wykonywania zawodu i adresem zamieszkania. Po drugie, jeśli jest to niezbędne, to adres zamieszkania lub korespondencyjny zarówno obwinionego lekarza weterynarii, świadków, którzy mają być wezwani na rozprawę, oraz ewentualnie imię i nazwisko z adresem pokrzywdzonego, powinny być przekazane do wyłącznej wiadomości sądu lekarsko-weterynaryjnego, na odrębnej liście dołączonej do wniosku o ukaranie.

Merytoryczna część wniosku powinna zawierać dokładne określenie zarzucanego lekarzowi weterynarii przewinienia zawodowego, ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków z niego wynikających, a także uzasadnienie (§ 24 ust. 2 rozp.). W uzasadnieniu powinny być przytoczone fakty i dowody stanowiące podstawę zarzutu oraz omówione okoliczności, na które w swej obronie powołuje się obwiniony lekarz weterynarii. Przepisy regulujące postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej nie wymagają zamieszczenia we wniosku o ukaranie, ani w załączniku do tego wniosku, wykazu dowodów, o których przeprowadzenie podczas rozprawy wnosi rzecznik odpowiedzialności zawodowej. Mimo to uważam, że taki wykaz dowodów, z określeniem dla każdego dowodu, jakie okoliczności mają być

udowodnione, powinien być bezwzględnie wymagany i dostarczony wraz z wnioskiem o ukaranie. Po pierwsze z powodu, że porządkuje to postępowanie dowodowe przed sądem lekarsko-weterynaryjnym, po drugie usprawnia jego przebieg i po trzecie zapobiega chaotycznemu ich przeprowadzaniu, szczególnie gdy wykad dowodowy jest usystematyzowany według rodzajów czynności dowodowych.

O przekazaniu do sądu lekarsko-weterynaryjnego wniosku o ukaranie, rzecznik odpowiedzialności zawodowej zawiadamia obwinionego lekarza weterynarii, okręgową radę lekarsko-weterynaryjną, której członkiem jest obwiniony lekarz weterynarii, oraz pokrzywdzonego, jeśli taki do stał ujawniony w danej sprawie.

Piśmiennictwo

1. Ustawa z 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1509, z późn. zm.).
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 29 lipca 1993 r. w sprawie postępowania dotyczącego odpowiedzialności zawodowej lekarza weterynarii (Dz.U. nr 79, poz. 371).
3. Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89, poz. 555, z późn. zm.).
4. Uchwała nr 3/2008/VII Nadzwyczajnego VII Krajowego Zjazdu Lekarzy Weterynarii z 26 stycznia 2008 r. w sprawie Kodeksu Etyki Lekarza Weterynarii.
5. Ustawa z 19 kwietnia 2013 r. o zmianie ustawy o izbach lekarskich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 779).